

Fredags-
kronikkenAlexander
CappelenBård
HarstadOla
KvaløyKatrine
LøkenSimen
MarkussenMari
RegeKaren Helene
Ulltveit-Moe

Likheten har sin pris

Ulikhetsdebatten i et av verdens mest egalitære land bør ikke bare dreie seg om hvordan ulikhet skal bekjempes. Likhet har også en kostnad.

I valgkampen er politikerne stort sett enige om hva som er et gode og hva som er et onde, men uenige om hvem som er flinkest til å kjempe for det gode eller mot det onde.

Så også med økonomisk ulikhet. Dette defineres som et onde, og alle partier vil si at de fører en politikk som søker å bekjempe ulikhet. De er bare uenige om hvor flinke de er til å gjøre nettopp dette.

Det er liten tvil om at ulikhet er en stor belastning i veldig mange land. Store økonomiske forskjeller mellom folk er ikke bare urettferdig i moralsk forstand, det er også direkte skadelig for samfunnets økonomi og institusjoner. Store forskjeller undergraver tilliten mellom folk. Fattigdom begrenser livsutfoldelsen, og skaper apati og håpløshet.

Samtidig vet vi at økonomiske forskjeller er helt nødvendige for at samfunnsøkonomien skal fungere. Hvis vi alle ender opp med samme andel av kaken uansett hva vi gjør, har vi heller ingen økonomiske incentiver til innsats, til utdanning, til innovasjon og nyskaping.

Både økonomisk teori, kontrollerte eksperimenter og en rekke empiriske studier viser dette: Forskjeller motiverer til innsats, gitt at forskjellene ikke er for store. Det samfunnsøkonomisk optimale ulikhetsnivået er større enn null.

Det er derfor (en smule) overraskende at debatten om ulikhet i et av verdens mest egalitære samfunn utelukkende dreier seg om hvordan ulikhetene skal bekjempes. En mer nyansert ulikhetsdebatt bør skille mellom ulike typer forskjeller, og undersøke hvilke som faktisk kan være ønskelige.

Noen av de utfordringene Norge står overfor kan nemlig også skyldes mangel på ulikhet. Her er noen eksempler:

Sysselsettingen faller, særlig blant de yngste. Mindre enn to tredjedeler av arbeidsstyrken er nå i arbeid. Årsakene til dette er sammensatte, men det er nærliggende å tro at de relativt svake økonomiske incentivene til å arbeide, og de sjenerøse velferdsordningene vi har i Norge, i hvert fall kan forklare deler av sysselsettingsproblemet.

Mindre enn to tredjedeler av arbeidsstyrken er nå i arbeid. Årsakene til dette er sammensatte, men det er nærliggende å tro at de relativt svake økonomiske incentivene til å arbeide, og de sjenerøse velferdsordningene vi har i Norge, i hvert fall kan forklare deler av sysselsettingsproblemet. Foto: Fredrik Bjerknes

Fredags- kronikken Ola Kvaløy

Vi scorer høyt på statistikker over deltidsarbeid, og tar gjerne ovale helger. Vi kan se på dette som et positivt velferdsfenomen, men også som en utfordring i bransjer hvor for mange ansatte fordeler seg på for få timer. Det er uansett slik at også det marginale arbeidstilbudet delvis er en funksjon av inn-

tektforskjeller. Lavere forskjeller har en tendens til å redusere antall timer folk er villige til å jobbe i løpet av en uke. I mange land med store forskjeller jobber folk for mye. Der er vi ikke i Norge.

Frafallet i videregående skole er relativt høyt sammenlignet med mange andre land, og de økonomiske konsekvensene av ikke å fullføre skolen er relativt små. Det er nærliggende å tro at dette henger sammen.

Likeledes er det færre som tar mastergrad i Norge enn i «land vi liker å sammenligne oss med», samtidig som avkastningen av å ta høy utdanning er relativt lav. Igen, det henger sannsynligvis sammen.

Lav toleranse for ulikhet skaper også utfordringer for innvandrings- og integreringspolitikken. Vi vil gjerne at innvandrere finner seg arbeid, og at innvandrerbarn går i barnehage, men frykten for sosial dumping, kombinert med sjenerøse velferdsordninger (ikke minst kontantstøtten), gjør det vanskelig å øke sysselsettingen blant innvandrere.

Produktivitetsveksten er på

vei ned, og som blant annet produktivitetskommissjonen påpeker er det vanskelig å avskrive den statlige pengedikdommen som en av årsakene. Statlig pengedikdom henger sammen med store fordelingsambisjoner.

Det samme gjør veksten i det statlige byråkratiet. Likhet fordrer offentlige reguleringer, universelle tjenestetilbud og rettsliggjøring. Dette har byråkratiske omkostninger.

I debatten om ulikhet kommer vi i det hele tatt ikke unna den klassiske samfunnsøkonomiske avveiningen: Fordeling versus effektivitet. Skattlegging gir effektivitetstap, men muliggjør større omfordeling.

Det finnes riktignok tiltak (for eksempel god skolepolitikk) som både kan redusere ulikheten og forbedre samfunnsøkonomien, og i land med store forskjeller vil omfordeling stort sett alltid bedre effektiviteten.

Men i egalitære samfunn som det norske er avveiningen høyst reell. Den politiske debatten om ulikhet bør ikke tilsløre dette.

Noen må tørre å si: Ja, vi ønsker denne ulikheten fordi det

skaper verdier. Andre bør svare: Nei, vi kan avstå noe av verdiskapingen, fordi det skaper ulikhet.

Ola Kvaløy, professor i økonomi, Handelshøgskolen ved Universitetet i Stavanger og NHH

Mer debatt s. 26-28 →

Det er statenes unnfalighet med å ivareta asylretten som er problemet - ikke menneskerettighetene

Vigdis Vevstad, folkerettsjurist og forfatter av boken «Hva er en flyktning»

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen Telefon: 22 00 10 59 Sentralbord: 22 00 10 00 Epost: debatt@dn.no Telefaks: 22 00 11 10

Hovedinnlegg/kronikk: Maks 4500 tegn inklusive mellomrom Underinnlegg/replik: Maks 1500 tegn (ca. 250 ord) Legg ved portrettfoto.

Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv, må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.